

รายงานการวิจัย

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและ
เยาวชนแบบมีส่วนร่วม ตำบลโนนทัน อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

อนุภูมิ คำยัง

วินัส ภัคดีนรา

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

งานวิจัยนี้ได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

(สสส.)

พ.ศ. 2562

รายงานการวิจัย

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและ
เยาวชนแบบมีส่วนร่วม ตำบลโนนทัน อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

อนุภูมิ คำยัง

วินัส ภัคดีนรา

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

งานวิจัยนี้ได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

(สสส.)

พ.ศ. 2562

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จด้วยดีเนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยที่ได้สนับสนุนทุนการวิจัย และด้วยความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งจากการพิจารณาโครงการวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาร่างโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ที่ได้อุทิศเวลาอันมีค่าให้ความรู้ ให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทำให้ได้งานวิจัยที่มีความสมบูรณ์และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจในความกรุณาของท่านอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณเด็กและเยาวชน ตำบลโนนทัน อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ที่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นอย่างดี

และสุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา-มารดา ที่คอยให้กำลังใจตลอดมา คุณค่าและประโยชน์ของงานวิจัยเล่มนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดา มารดา ครู อาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัย

อนุภูมิ คำยัง
วินัส ภัคดีนรา

ชื่อโครงการวิจัย รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน
แบบมีส่วนร่วม ตำบลโนนทัน อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

ชื่อผู้วิจัย นายอนุภูมิ คำยัง ตำแหน่ง อาจารย์
สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะครุศาสตร์
นางสาววิมล ภัคดีนรา ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์
กลุ่มจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงบริบทของเด็กและเยาวชน กระบวนการมีส่วนร่วม และปัจจัยเสี่ยงของเยาวชนในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วม และ เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในกระบวนการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก คือ ผู้นำชุมชน 3 คน ผู้ปกครองเยาวชน 3 คน และผู้นำเยาวชน 3 คน รวม 9 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองกิจกรรม คือ เด็กและเยาวชน จำนวน 70 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้อง (Stake Holders) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบทดสอบ (Test) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยเชิงทดลองและการวิจัยเชิงพัฒนา โดยใช้วงจร PAOR

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปทางสังคม สัมพันธภาพในครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงไปถึงสถานการณ์ความเสี่ยงทางสังคมของเด็กและเยาวชนในตำบลโนนทัน อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งพบว่ามีปัจจัยเสี่ยงทางสังคมของเด็กและเยาวชน ดังนี้ การใช้สื่อออนไลน์ในทางสร้างสรรค์ การติดเกม การติดยาเสพติด การมั่วสุมดื่มสุรา การแข่งรถจักรยานยนต์ การทะเลาะวิวาท การติดโทรศัพท์มือถือ การทะเลาะกันเรื่องผู้ชายและท้องวัยรุ่น ชุมชนและท้องถิ่นได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งจากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนต้นแบบ ตำบลโนนทัน อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.93$, $S = 0.57$) ในรายด้านพบว่าภูมิคุ้มกันทางสังคมในทุก ๆ ด้านอยู่ในระดับดี โดยภูมิคุ้มกันด้านโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.07$, $S = 0.69$) และภูมิคุ้มกันทางสังคมด้านตนเองมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.82$, $S = 0.62$) จะ

เห็นได้ว่าโรงเรียนเป็นองค์ประกอบที่ช่วยเด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคมได้ดีที่สุด ให้ผู้วิจัยจึงมีการดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนดังนี้ 1) การจัดค่ายครอบครัวอบอุ่น และ 2) การจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนที่มีกิจกรรมการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างผู้นำเด็กและเยาวชนอย่างสม่ำเสมอ จึงพบว่าเป็นจุดแข็งของชุมชนที่มีตัวแบบของเด็กและเยาวชนที่ดีและมีองค์การบริหารส่วนตำบลที่ให้การสนับสนุน แต่พบจุดด้อยในเรื่องการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องอันเนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ อีกทั้งกิจกรรมที่จัดขึ้นขาดความน่าสนใจไม่สามารถดึงดูดให้เด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มที่มีปัญหาเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาได้จริง

2. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนพัฒนาขึ้นจากกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ดังนี้ 1. ขั้นร่วมวางแผน : P : การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างด้วยการสนทนากลุ่มผู้ที่มีผลประโยชน์ จำนวน 9 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน 3 คน ผู้ปกครอง 3 คน ผู้นำเด็กและเยาวชน 3 คน เพื่อสรุปบริบทของชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและปัจจัยเสี่ยงทางสังคมของเด็กและเยาวชน ร่วมกับการวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน 2. ขั้นร่วมลงมือปฏิบัติ : A : พัฒนารูปแบบภูมิคุ้มกันทางสังคมอย่างมีส่วนร่วมขึ้นจากข้อมูลที่ได้ในขั้น P โดยนำรูปแบบที่ได้มาทดลองใช้กับเด็กและเยาวชนต้นแบบ จำนวน 70 คน (วัดความเข้าใจภูมิคุ้มกันทางสังคมก่อนการทดลอง : ภูมิรู้) ได้รูปแบบจตุรภูมิ (ภูมิรู้ ภูมิจิต ภูมิธรรม ภูมิทำ) 3. ขั้นร่วมสังเกตผล : O : คณะผู้วิจัย ตัวแทน อบต. และตัวแทนสถานศึกษา สังเกตการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชน (วัดความเข้าใจภูมิคุ้มกันทางสังคมหลังการทดลอง (ภูมิรู้) การสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม (วัดภูมิจิตและภูมิทำ) การสัมภาษณ์การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสถานการณ์ความเสี่ยงทางสังคม (ภูมิธรรม) และ 4. ขั้นร่วมสะท้อนผล : R : คณะผู้วิจัย ตัวแทนผู้นำชุมชน ตัวแทนสถานศึกษา เด็กและเยาวชนร่วมกันสะท้อนผลการเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค วางแผนในการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานในวงรอบต่อไปและสรุปผลการเรียนรู้

3. ค่าเฉลี่ยของความรู้อุณหภูมิความเข้าใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเยาวชน หลังได้รับการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือ การใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมช่วยให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเยาวชนที่เพิ่มขึ้น

A Learning Activity Perspective on Social Immunity of Children and Youth Participation in Tambon Nontan, Amphur Nong Ruea, Khon Kaen Province

Abstract

The purpose of this research was to study the context of children and youth in participating risk factors in developing a social network for enhancing social immunity: to develop a learning activity to strengthen on social immunity of children and youth participation and to demonstrate a learning activity to strengthen on social immunity for children and youth participation. The populations of interest in this study were a total of nine people, including three community leaders, three youths' guardians, and three youths' leaders by using focus group and in-depth interview techniques. In addition, a random sample of seventy children and youth were selected to demonstrate a learning activity perspective. It included an interview from stakeholder's information, participation observation, questionnaires and tests, which helps for qualitative and quantitative analysis. The researcher used survey research, experimental research, and development research by adopting a PAOR Model (Plan, Act, Observer and Reflect Model). The results of this study were as follows:

1) Based on the general social conditions, family relationships and parental care had shown significant to the social risk situation of children and youth in Tambon Nontan, Amphur Nong Ruea, Khon Kaen Province. The results showed that there are social risk factors for children and youth which were included: creative use of social media, game addiction, drug addiction, mingling with alcohol drinking problems, motorcycle racing, wrangle, mobile phone addiction, a quarrel about the boy and premature pregnancy. Hence, the factors that affect the social immunity of children and youth prototype in Tambon Nontan, Amphur Nong Ruea, Khon Kaen Province represented at a good level ($\bar{X} = 3.93$, $S = 0.57$). Furthermore, it was found that social immunity in many areas was at a good level. The school immunity had shown the highest mean values ($\bar{X} = 4.07$, $S = 0.69$), while the social self-immunity had shown the lowest mean values ($\bar{X} = 3.82$, $S = 0.62$). According to the result

shown above leads to the conclusion that school is the best factor to help children and youth for social immunity. Therefore, the result also suggests for carrying out on various forms of school activities, including 1.) organize a warmth family camp and 2.) establish a juvenile youth council which provide activities among the youth leaders to exchange knowledge regularly. This, therefore, explains that the strength of the community provides a good model of children and youth and also requires support from Subdistrict Administration Organization (SAO). However, the weaknesses in the on-going operations cause due to budget constraints, plus the contents of activities created are not attractive enough towards children's interest in anticipating especially risk-youth group.

2) The pattern of participatory learning activities for social immunity of children and youth was developed from participatory action research as follows: (1) Plan: P, unstructured interview and group of interest participants were a total of nine people, including three community leaders, three youths' guardians, and three youths' leaders. Thus, to summarize the context of community, participating in community and social risk of children and youth, in additions the factors that affect the social immunity of children and youth. (2) Act: A, develop a social immunity model participation on the information obtained from the "P" stage by conducting experiment tests with seventy children and youth (pre-test on social immunity understanding - stature) in accordance with quaternary structure (stature, mind, moral standard, act). (3) Observer: O, the researchers from SAO representatives and the institution representatives had observed the activities for enhancing the immunity of children and youth (post-test on social immunity understanding - stature). Hence, to observe on the participation of children and youth (measuring for the mind and act aspect) and to conduct the interview on ethical reasoning, social risk situation (moral standard). Lastly, (4) Reflect: R, researchers, community leader representatives, institution representatives and children, and youth were reflected on their learning outcomes, analyze problems occurred, obstacles, plan to solve to avoid for future issues and summarize for learning outcomes.

3) In brief, this study has shown that the mean value of knowledge and understanding towards learning participation for social immunity of children and

youth after implementing the learning activities to strengthen the social immunity of children, and youth was statistically significant at 0.01. It was concluded that implementing for learning activities on the social immunity of children, and youth enhances understanding for participation. Hence, it helps to increase the social immunization.

สารบัญ

บทที่

หน้า

กิตติกรรมประกาศ

บทคัดย่อภาษาไทย

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

สารบัญภาพ

สารบัญตาราง

1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
คำถามการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
1. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน.....	5
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิคุ้มกันทางสังคม.....	19
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	22
รูปแบบการวิจัย.....	22
กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย.....	23
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย.....	23
ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	23
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย.....	23
การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ.....	24
ขั้นตอนการวิจัย.....	25
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	25
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	26

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	28
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	28
5. สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	45
สังเขปของการวิจัย.....	45
สรุปผลการวิจัย.....	45
อภิปรายผลการวิจัย.....	46
ข้อเสนอแนะ.....	48
บรรณานุกรม.....	49
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบวัดความเข้าใจเรื่องภูมิคุ้มกัน.....	51
ภาคผนวก ข รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....	53
ภาคผนวก ค การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันฯ.....	56
ภาคผนวก ง ภาพการสนทนากลุ่ม.....	61
ภาคผนวก จ ภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันฯ.....	64
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	72

สารบัญภาพ

ภาพที่

		หน้า
1	อัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จต่อประชากรแสนคน.....	6
2	การใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือ จำแนกตามช่วงอายุ.....	8
3	จำนวนผู้ป่วยยาเสพติด.....	9
4	อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15 -19 ปี.....	10
5	การสนทนากลุ่ม.....	28
6	ค่าเฉลี่ยภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน ตำบลโนนทัน.....	33
7	วงจร PAOR รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้าง ภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน	34
8	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนต้นแบบ	42

สารบัญตาราง

ตารางที่

		หน้า
1	คุณลักษณะของภูมิคุ้มกันทางสังคม	14
1	ทักษะชีวิตกับพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในแต่ละทักษะ.....	15
2	คุณลักษณะของภูมิคุ้มกันทางสังคม.....	17
3	สรุปประเด็นกระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม.....	22
4	ผลการวิเคราะห์ภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน.....	33
5	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความรู้ความเข้าใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเยาวชน ก่อนและหลังได้รับการใช้ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของ เยาวชนแบบมีส่วนร่วม.....	43